

ОРГАНИЗАТОРИ ЗДРАВСТВЕНЕ СЛУЖБЕ И ИСТАКНУТИ БОЛНИЧКИ ЛЕКАРИ СТАРОГ БЕОГРАДА

Културно подизање и унапређивање Србије, у границама бившег Београдског пашалука, развијало се споро због немања стручног кадра и недостатка новчаних средстава. Пошто у земљи није било лекара нити је могао бити припреман домаћи лекарски кадар, здравствена служба је морала — после добијања права на отварање болница на основу султановог Хатишерифа 1830. године — да савлада тешкоће око добављања и плаћања страних лекара.

Неколико година после другог устанка почели су се појављивати у Београду први страни приватни лекари, који су ступали у службу београдског паше. Постепено су прелазили у службу и код српских власти, али се нису дуго задржавали.

Први такав лекар грчке народности забележен је као претплатник на *Забавник* Димитрија Давидовића, 1821. године, под именом „Константин Александриди, доктор медицине и лекар књаза србског“. Он се задржао у Београду на служби две године и, према писању Вука Караџића, отишао је зато „што су му почели плату преко погодбе умањивати“.

Други лекар-самоук је Наполитанац Вито Ромита (*Vito Romita*). Он је 1821. године дошао из Цариграда за пашиног лекара са својим помоћником, болничаром. Собом је довео жену и две ћерке. О њему је стигао поверљив извештај кнезу Милошу, који је гласио: „Човек је висок, угледан, око 40 година, повелика неаполитанска носа; доктор Вито и његов драгоман иду у

немачким хаљинама; ономадне су предвече обојица код базрџанбаше (трговачки посредник) Марка били; Марко је тог мненија о њима да су шарлатани.“ После десетак дана поднет је други, повољан извештај, у коме је стајало да „Борђе базрџанбаша не може већ довољно лекара Виту да нахвали, како је искусан у свом хуђоштву.“ Почетком следеће године, Ромита је вешто извео да га паша без сметњи отпусти из своје службе, те га је кнез одмах примио и поставио за свог лекара. У архиви су сачувани овакви подаци о наградама за његов лекарски рад: „Доктор Вити место брашна за 4 месеца 1520 ока јечма.“ — „Вити доктору за 1 месец јечма 480 ока“ — „Доктору Вити за труд болне војнике лечећи после Чарапићеве буне, 26 јануар 1826 г. поклоњено му је 500, 3 октобра 1826 г. за лекове и труд 1000, а 11 децембра на дар и труд 875 гроша.“ Кнез је лекара поставио и за васпитача своје две ћерке и ћерке Јеврема Обреновића; узајмио му је још и повећу суму новца, те је на територији Западног врача, на земљишту добијеном од паше, саградио лепу и пространу кућу на спрат, прозвану „докторова кула“. Она и данас постоји у саставу Душевне болнице. Почетком 1827. године, кнез је сазнао за некакве Ромитине политичке интриге и недозвољене финансијске послове, због чега је овај, да би избегао казну затвора, побегао у Букурешт.

Трећи лекар, др Силвестар Бартоломео Куниберт (*Silvestri Bartholomeo Cunibert*), доктор медицине факултета у

Турину, рођен у северној Италији у граду Савиљано. Служио је најпре у Цариграду, па је 1826. дошао у Београд за пашиног лекара. Две године касније прешао је на службу код кнеза Милоша, са платом од 500 гроша месечно, с правом слободне лекарске праксе. Крајем 1832. године постављен је за првог београдског општинског лекара с месечном платом од 360 талира с тим „сиротињу да лечи бесплатно, трговци и занатлије да му плаћају за сваку визиту коју код болног учини по цванцик; за пелцовање краста газдинска и варошка деца да му плаћају по цванцик, а деца сеоска из нахије по пола цванцика, сиротињску пак мора пелцовати без плаће“. Својим пријатељским везама са енглеским конзулом Хоџесом (Hodges) и утицајним Турцима, затим својим поверљивим и искреним услугама кнезу, Куниберт је стекао његово пуно поверење, те му је кнез крштавао децу рођену у браку са ћерком одбеглог Ромите. Куниберт је остао кнезу веран и кад је овај напустио Србију, 1839. године, и он је онда отишао из земље.

Слаб одзив страних лекара нагнао је кнеза да се обрати Вуку Караџићу у Бечу да он пронађе лекаре између Срба из Војводине. Вуков покушај није имао успеха. О томе проф. Тихомир Борђевић пише: „Срби из Аустрије били су у неповерењу према стању у Србији, коју су сматрали за Турску“, у којој човек „нити је сигуран са својим животом, нити са својим имањем“, и која им није стављала у изглед задовољење тежњи, амбиција и прохтева. Сомборски лекар, др Стефан Прерадовић, кога је Вук 1828—1830. позвао да дође у Србију, није хтео доћи зато „што је тамо све неизвесно шта ће бити како ли ће са Србијом и што није могао напустити сомборски „женски род“,“ а др Константин Пејчић је 1830. године „полагао кондиције какве ни султану у Једрену Русинису постављали“.

У следећој деценији, 1830—1840, са учвршћивањем политичког стања и побољшањем економских прилика, стра-

ни лекари, из Аустрије, почињу више долазити и задржавати се у Србији. За то време било је укупно 9 лекара, и међу њима двојица су најзаслужнији. То су др Емерих Линденмајер (Emerich Lindenmayer) и др Карло Белони (Karlo Beloni).

Др Емерих Линденмајер (Emerich Lindenmayer) сам је забележио о себи: „Рођио се 1806. у Ораовици у Банату; одрастао у Чакову; учио се у Пешти и Бечу; прешао у Србију 1835. са жељом да по своме знању и лекарском искуству честито и искрено служи“. Постављен је најпре за војног лекара у Шапцу, потом за „доктора гвардејског шпитаља у Београду“; касније за „гвардејског доктора“ у Крагујевцу; 1839. за „доктора Главног штаба“ у Попечитељству унутрашњих дела, а 1845. за руководиоца целокупне здравствене службе, за начелника „Карантинског оделенија са санитетом“ у Попечитељству унутрашњих дела и на том положају пензионисан 1859. године. Међу његовим заслугама посебно се истичу: оснивање и подизање војне болнице у Београду и предузимање првих мера и припрема за зидање грађанске болнице у Палилули; отварање гарнизонских болница у Крагујевцу и Буприји и подизање околне болнице у Гругусовцу—Књажевцу за лечење сифилисних — „френгавих“; унапређивање прве приватне апотеке у Београду коју је отворио Земунац, магистар, Матеја Ивановић 1830. године и друге, „правитељствене апотеке“ у Крагујевцу, којом је руководио магистар Павел Илић из Бечкерека; израда првих правила за рад болница и апотека и израда првих прописа за рад здравствене службе; оснивање Сиротињског фонда у Београду за помоћ у случају болести и лечења; хемијско и балнеолошко испитивање наших минералних вода, о чему је објавио прву књигу на нашем језику; оснивање Сталног лекарског одбора потоњег Главног санитетског савета. После пензионисања израдио је и штампао у Темишвару, 1876. године, своје мемоаре и у њима

изнео историју медицине за време свога службовања, снабдевши је драгоценим подацима. Умро је у Београду 1883. године.

Др Карло Белони (Karlo Beloni), Словак из Леве у Горњој Мађарској. Рођен 1807, дошао у Србију 1836, постављен за војног лекара у Чачку. После три и по године премештен у Јагодину за окружног и варошког лекара, али је ускоро, и по молби Чачана, враћен у Чачак за окружног и варошког лекара. Крајем исте године премештен је у Београд за физикуса и варошког лекара. Када је 1845. установљено „гарнизонско војноство“ и образован Главни штаб у Попечитељству унутрашњих дела, постављен је за „штабс-доктора“, то јест за шефа војног санитета, а после образовања Војног министарства, 1863. године, остао је на истом положају као шеф Санитетског отсека. Његов старешина убележио је у његову „кондуит-лист“ за 1841. ову оцену: „Апотеку држи доста велику, лекове често нове набавља, сиромасима који немају чим лекове да плате поклања, а од имућни наплаћује, болеснику без закасненија на позив иде. Нарави кротке, у обхођењу са здравима добар, с болестницима тих и стрпљив, порока никакви важни на њему није се могло досад приметити; при политичким променама није био умешан.“ Његов савестан и пожртвован рад види се и из овог његовог мемоарског податка: „Кад је у београдском гарнизону завладала редња тифуса и београдска војна болница била препуна тифусних болесника, разболим се и ја (др Белони) једини лекар болнице од исте болести. Књагиња Љубица упути јединог још лекара у Београду, Дра Күниберта, да лечи војне болеснике и мене, но он је одмах, после прве и једине визите, изјавио, да је у војној болници приљепчива болест и да он као фамилијаран човек не може више у ту болницу долазити“. Колико сам дана лежао обезнањен, не знам ни данас. Кад сам к себи дошао, овако сам лечио своје болеснике: официр Јоца Шваба, кога бејаш болесног од тифуса примио у своју станарску собу у бол-

ници у којој сам и становао, и од којега сам се и ја окужио но који се пре мене беше придигао, обиђе болеснике у болници, па дође к мени и јави ми укратко шта је на коме приметио. Услед Јоциног рапорта ја ординирам онако *ab invisis*: болеснику № 1 да се пусти крв из жиле *uncias octo*; болеснику № 7 дванаест пијавица, а № 9 да добије ладне облоге; нумери 10 две унције рицинуса; болеснику № 12 хинина грама 12 итд.“

Као први шеф војног санитета, у току свог дугог службовања, 32 године, прилагођавајући се нашим патријархалним друштвеним наравима, скромним средствима и политичким потресима и променама, он је истрајно, смишљено и стрпљиво полагао прве темеље наше војносанитетске службе: отварање и уређење првих „војних шпитаља“, добављање првих војних лекара и „хирурга“—ранара из Аустрије као и првих војних апотекара; израда првих правила и прописа за болничку и апотекарску службу; оснивање „Сместишта лекова и прибора Главног депова“ потоњег Санитетско-апотекарског слагалишта; израда првих правила за регрутовање војника и за обуку болничара. Пошто је у прво време био једини стални војни лекар, на њему је лежала сва служба. Једном приликом обратио му се старешина среза космајског: „колико ће му за годину дана бити доста пијавица за београдску војну болницу, како би их он дао нахватати“. Акт се завршавао речима: „пијавице ћете ви добро хранити, јер ћете их у противном случају морати куповати за своје новце“. Шеф војног санитета др Белони на основу тога акта објаснио је расписом свима „шпитаљским“ лекарима која су „качества добре и употребителне пијавице“. Остао је на служби све до 1877. године, када је пензионисан због старости, а следеће године је умро.

Рад прве двојице лекара, организатора болничке службе, који су уједно били и болнички и приватни лекари, наставили су у грађанској здравственој служби два, такође заслужна лекара, — др Јован Стејић и др Стева Милосављевић.

Сл. 1 — др Јован Стејић

Др Јован Стејић, рођен у Араду 1803. године. Свршио гимназију у Сегедину као стипендиста фонда Текелије, а медицину у Бечу 1829. као стипендиста Јеврема Обреновића. По завршетку медицине добио је службу код Јеврема Обреновића у Шапцу. Ускоро га је преузео кнез Милош за свог лекара у Крагујевцу, али је 1832. дошло између њих до разлаза и, после оштре свађе, кнез му је издао пасош на коме је дописано „да убудуће врши лекарску праксу где хоће“. Непосредан узрок разлаза, поред ранијих неспоразума, био је у томе што је Стејић почео да штампа свој спис *Сабор истине и поуке* у тек отвореној Државној штампарији у Београду. Језик и правопис у том спису одступао је не само од уведеног званичног, већ и од новог Вуковог, а кроз цео текст провејавале су напредне мисли и слобо-

доумље. На то је Вук обратио пажњу кнезу и у писму објаснио да је „тај спис Стејићев опаснији за вас од прокламације Чарапића и учитеља Мије“. Отпуштен из службе, Стејић је прешао у Земун где је отворио приватну ординацију, коју је држао све до 1840. године. Тада се вратио у Београд, а ускоро по одласку кнеза Милоша из Србије, постављен је за шефа здравствене службе „Карантинског оделенија са санитаром“, који је положај установљен на основу првог донетог Устава. Прве две године руководио је тим одељењем заједно са једним истакнутим и заслужним лекаром у нашој служби, Словаком др Карлом Пацеком. По одласку овога из земље, заједно са кнезом Михајлом, наставио је рад сâм. Настројен просветитељски и рационалистички у духу немачког просветитељства и угледајући се на немачког здравственог просветитеља др Хуфеланда (Hufeland) и бечког професора хигијене Франка (Frank) као и на Доситеја, он је, упоредо са оснивањем наше прве здравствене службе, основао и прву здравствену просвету код нас помоћу својих многобројних објављених популарних списа. На свом положају је остао до 1845. када је предао дужност др Линденмајеру, а он отишао на положај секретара Државног савета. Умро је прерано од туберкулозе, 1853. године, стекавши такав углед да је у посмртном говору речено да се „неће више родити у Српству заслужан човек какав је био др Јован Стејић“.

Др Стева Милосављевић, први лекар из Србије, доктор медицине париског факултета 1855. Приватни лекар у Београду, постављен је за начелника грађанског санитета по истеку шесте деценије XIX века када су његови претходници већ учинили прве кораке на уређењу здравствене службе. У Попечитељству унутрашњих послова било је већ уходано управно средиште за спојену грађанску и војну здравствену службу; под њим су такође већ били окружни лекари-физикуси, доктори медицине из свих 17 „окружија“. Било је уведено редовно годишње састављање здравственог буџета, повремених здравствених

извештаја и годишњих статистичких података; затим, попуњавање годишњих кондуитлиста лекара од стране њихових старешина; уведено је и проширивано на већи број становништва пелцовање против великих богиња; израђивани су и примењивани прописи и правила за побољшање услова јавне хигијене у градовима и асанацију гробља, тргова, улица и градских околина, за сузбијање људских и сточних зараза и за извођење мера дезинфекције. Повећан је број страних лекара, којих је било око педесет, (које је привлачио приход од дозвољене приватне праксе и држање ручне апотеке) и још већи број ранара — „хирурга“ — једних и других махом из Аустрије. Повећан је и број апотекара и апотека, којих је било укупно пет (по два у Београду и Крагујевцу и један у Јагодини). У Београду, Пожаревцу и Шапцу су се појавиле и прве дипломане бабице, такође из Аустрије.

Најспорије је напредовало отварање и издржавање болница и то због недостатка средстава. Да би се дошло до средстава најпре је установљен, 1836, заједнички „Фундус школски и шпитаљски“ у Попечитељству просвете, из кога је ускоро био издвојен „шпитаљски“ део и додељен санитетском одељењу у Попечитељству унутрашњих дела. Намена тог Фонда била је издржавање болнице и школе, а „средства и извори, којима би се ова общеполезна заведенија и прибежишта за сиротне болестнике пристојно обдржавати могла без помоћи Касе народне“, обележена су овако: „Одбици по један од сто од чиновничких плата, наплате по један цванцик од сваког венчања од оног кому протојереји печат дају, мал умрлих, кои не би ни наследника имали, ни тестаментa за собом оставили, да се придода још један тас фундауски кои да по свим црквама отечества у дане недељне и празничне тѹтори носе, бумручки приходи од сваког свинчета, кое се из Србије преко границе претѹри по 1 пара, од говечета и кљусета по 3 паре, и од пара оваца или коза по 1 пара наплати пореског теченија и доброхотна дејанија овим богоугодним заведенијама.“

Сл. 2 — др Стева Милосављевић

Нови начелник санитета остао је на раду до почетка 1878, када је умро од туберкулозе у Бечу. За време свога службовања наставио је унапређивање здравствене службе на створеној основи и у започетом правцу: расписао је конкурс за школовање на страни првих 11 средских лекара; установио је државну хемијску лабораторију и звање државног хемичара; израдио је нова правила за рад окружних лекара; издејствовао је решење за бесплатно лечење сиромашних у окружним болницама на терет градских општина; 1861. године установио је у Београду прву Душевну болницу у згради „докторове куле“ на Врачару; убрзао је прикупљање средстава за зидање нове болнице у Палилули; 1862. развојене су управе грађанског и војног санитета пошто су образована министарства војске и унутрашњих дела и у овом другом он је наставио рад; израдио је и објавио низ прописа и правила о чувању народног здравља и стоке. Најзначајнији његов рад је на обезбеђењу средстава за издржавање болница. Пошто је увидео да

су средства „фондуса шпитаљског“ за тај циљ недовољна и да је остао без одјека давно упућени позив окружним начелствима да од приреза сами образују „болничке фондове“, издејствовао је да се 1865. године донесе „Закон о болницама и апотекама“ и да аустријска фармакопеја важи и у Србији. У вези с тим министар унутрашњих дела је предложио а министар финансија наредио расписом да се „уз порез наплаћује с главе на главу по 1 динар и 60 пара динарских болничког приреза“; да од тог сакупљеног приреза сваки округ образује свој „окружни болнички фонд“ на чувању у управи фондова и да се из свију његових прихода издржавају окружне болнице.

Др Владан Борђевић, по оцу Грк из села Фурке у Епиру, досељен у Београд ускоро после другог српског устанка; био је војни стипендист и, по завршетку медицине у Бечу 1871, ступио је у службу као војни лекар београдске болнице и као деловођа Санитетског одсека у Министарству. Обдарен речитошћу, књижевним и организаторским способностима и смислом за друштвено-културни рад, он је те особине испољио одмах у почетку свог лекарског рада када су нашем културном и друштвеном развоју највише биле потребне. Најпре се истакао одржавањем јавних предавања и објављеним стручним лекарским чланцима и књигама, а, затим својом енергичном иницијативом за стварање нашег првог лекарског удружења, „Српског лекарског друштва“, 1872. године и првог нашег стручног лекарског часописа *Српског архива за целокупно лекарство*, 1874. Иницијатор је и оснивања „Српског друштва Црвеног крста“, 1876. године. Исте особине потврдио је са још већим успехом и још значајнијим радом као организатор наше санитетске службе на бојишту у ратовима 1876—1878, у својству постављеног начелника ратног санитета у Врховној Команди.

По завршетку ратова, после проширења државе и у општем полету на културном унапређењу земље, који је

захватио просвећени круг друштва, др Борђевић је, као познати и признати јавни културни радник и организатор, убрзо изабран и постављен, 1879. године, за начелника Санитетског одељења у Министарству унутрашњих дела. Упознат са онда најнапреднијом аустријском организацијом здравствене службе и са нашим приликама, израдио је и издејствовао у Влади и Скупштини да његова два законска нацрта добију силу закона: *Нацрт Закона о народном санитетском фонду*, 1879. и *Нацрт Закона о чувању народног здравља*, 1881. године.

Први закон имао је задатак да обезбеди финансијска средства за спровођење одредаба другог закона, а та средства су се сводила на 4 извора: 1) на „Народни санитетски фонд“ у који би се слили сви дотадашњи окружни болнички фондови, који су заједно износили 5,971.165 динара; 2) на болнички прирез од 1 динар и 60 пара на пореску главу заведен законом од 1865, који износи годишње 512.000 динара; 3) на прирез за среског лекара у свим срезовима „по 50 динарских пара на полгобе“, што годишње износи 300.000 динара и 4) на годишњу државну помоћ Народном санитетском фонду у износу 104.442 дин.

Други закон је садржао одредбе од 31 члана. Тим одредбама су устаљене и одређене дужности ових установа: Санитетског одељења у Министарству унутрашњих дела и његових помоћних органа, Државне хемијске лабораторије и Главног санитетског савета; затим, државних окружних и среских лекара, општинских лекара и општинских дипломираних бабица на сваких 5000 градског становништва и о трошку односних градских општина; „Сиротињског дома“, „који се има установити у Нишу“ и који има социјални циљ „да храни и чува изнемогле старце и бабе који су остали без игде икога и без игде ичега свога; да прибира сву глувонему децу из државе и да их научи занату од кога доцније могу живети; да чува и васпитава слепу децу док такође не науче какав посао од којег могу живети; да прикупља сву ванбрачно рођену децу и да их отхрани до узраста када се мо-

Сл. 3 — др Владан Боршевић

гу дати на занат; да храни и чува до смрти богаље без хранитеља и да их спреми за корисне занате“; „Бабичку школу“ која би се имала отворити у Београду о државном трошку „у којој би се спремале изучене бабице за целу државу у којој ће уједно бити породилиште за сиромашне породиље из целе државе“; „Школу за лекарске помоћнике“ која се има установити такође у Београду са задатком „да у што краћем времену и што јефтиније васпита извешан број лекара засебног рода који ће из медицине, хирургије и примаљства учити само оно што лекару треба крај болесничке постеље и онолико колико је нужно за дијагнозу и терапију најчешћих болести“, а све то „да би се свака окружна, среска и општинска болница снабдела са поузданим лекарским помоћником коме се може поверити болница кад год њен управник и лекар отсуствују због својих осталих цивилних или војних дужности“.

Међу осталим одредбама — поред мера за чување народног здравља и сточног здравља и сузбијање људских и сточних зараза, уређења приватне лекарске праксе, унапређивања бањских лечилишта, регламентације проституције и сузбијања венеричних болести и блуда, пелцовања против великих богиња, уређења гробља, правила за „зидане и распоред школских зграда“, — су још и две исцрпније, изложене и означене као *Закон о болницама* и *Закон за апотеке и апотекаре и за држање и продавање лекова и отрова*. Првим законом регулисана је болничка служба, претворена је „Болница округа и вароши Београда“ у „Општу државну болницу“, „Дом за сумануте“ назван је „Државна душевна болница“ и предвиђено је подизање 20 нових окружних и 80 среских болница; другим Законом регулисана је апотекарска служба и продаја лекова и одређено отварање апотека на сваких 5000 градских становника.

Преуређивање здравствене службе по овом Закону, који је популарно називан „Владанов санитарски закон“ и имао напредно обележје, извођено је споро због недостатка финансијских средстава и честих политичких промена. Изузетак је чинио пораст броја лекара услед уведеног стипендирања државних окружних, среских и војних медицинара, те је бројно стање лекара од 74 у 1879. порасло на 370 у 1912. години. Изузев неколико раније подигнутих болница — у Шапцу, Смедереву, Пожаревцу, Крагујевцу, Алексинцу — које нису задовољавале све хигијенске и болничке услове, нове болничке зграде почеле су се подизати тек крајем века. У Нишу је 1907. подигнут Хируршки павиљон војне болнице и Пастеров завод 1901. године. Почетком овог века, 1902, у Београду је подигнуто Акушерско-гинеколошко одељење Опште државне болнице на Врачару с Бабичком школом; болница у Ђуприји 1905; 4 хируршка павиљона, дечје различно одељење и просектура исте болнице на Врачару, 1907. Касније су подигнуте болнице у Нишу и Чачку, 1910,

Сл. 4 — др Михаило Мика Марковић

у Зајечару 1911, у Лозници и Куршумлији 1912, у Јагодини, Пироту 1914; затим Болница за грудоболне Београдске општине на Врачару, 1914. и у Тополи 1915. године. Показао се и бржи пораст броја апотекара и апотека: крајем 19. века било је 112 апотекара и апотека.

Упоредо с напретком грађанске здравствене службе унапређена је и служба војног санитета. Оно што је на том подручју затечено било је недовољно и то се показало у ратовима 1876—1878. На 93.000 мобилисаних бораца „народне војске“, војни санитет је располагао у првом рату, 1876, са укупно 19 војних лекара, 5 војних лекарских помоћника, једним војним апотекарском са 4 апотекарска помоћника и уз то још свега 41 грађански лекар, 25 грађанских апотекара и 5 апотекарских помоћника. Обучених војних болничара није било а болничарске чете и њихова обука и настава извођена је на брзу

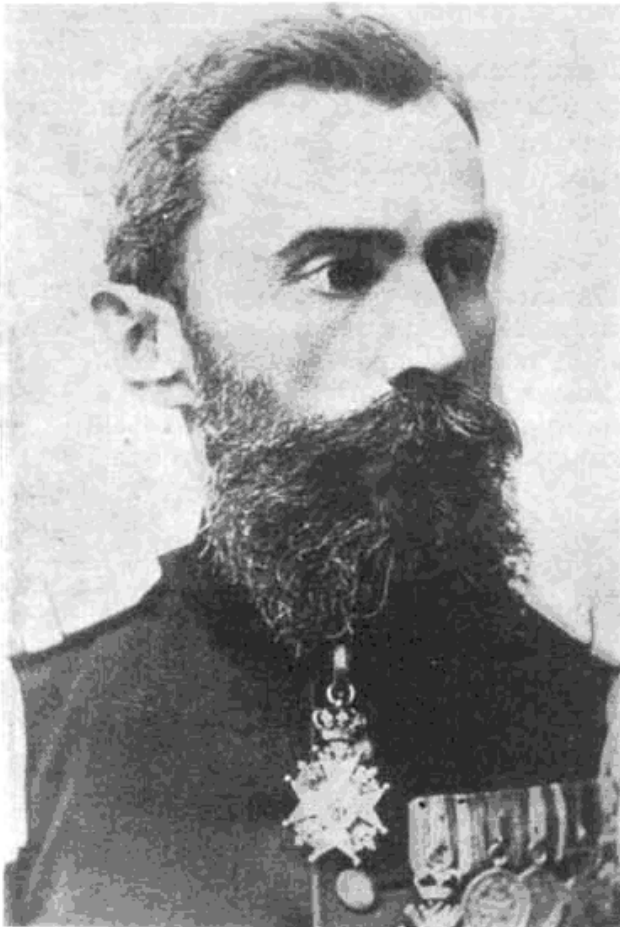
руку, тек по мобилизацији. Такође је недостајала ратна санитетска опрема и најхитније набавке су вршене уочи самог рата, али са недовољно успеха. Недостаци у кадровима и у опреми унеколико су надокнађени у току рата обилном страном помоћи у првом рату, која је притекла највише захваљујући прикупљеним добровољним прилозима и поклонима и упућеним лекарским мисијама из Русије, а нешто и из Енглеске и Румуније.

После ратова, управа војног санитета почела је из основа да изводи своју реорганизацију на савременој основи у вези с преображајем „народне војске“ у регуларну „стајаћу војску“. То је започето 1883. доношењем три закона: *Закон о устројству војног министарства*, којим је образовано засебно „Санитетско одељење“, потчињено непосредно министру а не начелнику Економског одељења, како је било дотада; *Закон о формацији војске* према коме у саставу сваке од 5 образованих дивизијских области има бити образована и Болничарска чета у којој би се имала изводити прописана обука и настава болничара и којим је основано „Главно санитетско слагалиште“ у Београду, и *Закон о устројству војске* којим су подробно одређене дужности и права „Војно-лекарске струке“. Започети рад подстакнут је још јаче и убрзан неповољним искуством у рату 1885—1886. године, после кога је настављена реорганизација санитета плански и истрајно све до балканских ратова 1912—1913. Заслуга за то припада овим начелницима.

Пуковник др Михајло-Мика Марковић, рођен у Крагујевцу. По завршетку бечког медицинског факултета 1871. физикус округа Рудничког у Горњем Милановцу до 1877, када се преселио у Београд као приватни лекар, а од 1879. у војној служби као управник Војне болнице у Нишу. Био је запажен по својој предузимљивости и смишљеном раду у ратовима па је после бугарског рата постављен за начелника Санитетског одељења у Министарству. У циљу унапређења војног санитета предузео је и извео низ мера, међу којима су биле

најзначајније: бирање конкурсом војних стипендиста и одашиљање на стране факултете у циљу стварања домаћег кадра санитарских официра којих до тада није било; избор и слање војних лекара на стране хируршке клинике, нарочито бечке, у циљу њихове специјализације и стварања првих пет хируршких одељења у дивизијским болницама у Београду, Нишу, Крагујевцу, Зајечару и Ваљеву; специјализација једног очног лекара у Москви и отварање очног одељења при Војној болници у Београду; обавезно оперисање килавих обвезника и њихово оспособљавање за војну службу (оперисано је преко 3000 килавих); подизање првих пет зграда у кругу дивизијских војних болница за смештај болничких чета; подизање и уређење Пастеровог завода у Нишу за лечење од уједа бесног пса и одељење при њему за спремање анималне лимфе за пелцовање противу великих богиња у

војсци и грађанству; уређење и попуна Главног санитарског слагалишта у Доњем граду у Београду мирнодопском и ратном опремом као и попуна тим материјалом дивизијских мобилизацијских слагалишта. Др Марковић је израдио и прописао велики број уредаба, правила наставних програма и упута за рад амбуланата и болница и за хигијенску профилаксу и дезинфекцијску службу; написао је и штампао нашу прву *Ратну санитарску службу*. Уживао је велики углед у војним и лекарским круговима, па је пет година узастопно бирао за председника Српског лекарског друштва, а једно време је, поред своје редовне дужности, постављен за члана Државног савета. Пензионисан је 1903. године, уочи мајског преврата и као пензионер објавио је своје занимљиве мемоаре *Моје успомене*, снабдевене важним подацима за историју наше медицине. Умро је 1911. Овај творац савремене организације српског војног санитета, радећи своје заслужно дело, имао је у виду искуства из краткотрајних ратова у којима је главни рад био хируршки а војска бројчано мања, те је обратио посебну пажњу углавном на хируршку службу а мање на епидемиолошку и хигијенско-профилаксу. Тај недостатак тешко се осветио избијањем епидемија у новијим ратовима.

Пуковник др Димитрије Герасимовић, из села Барошевца код Београда. По завршетку медицинског факултета у Бечу 1883. најпре је био срески лекар, а ускоро прелази у војну службу, 1884, где заузима лекарске и управне положаје пуковског лекара у Београду и референта дивизијског санитета, лекара у Војној болници у Београду, начелника у Санитарском одсеку Активне команде и од 1903. на положају начелника санитарског одељења Министарства. Настављајући рад свога претходника на створеној основи, допуњавао га је мно-

◀ Сл. 5 — др Димитрије Герасимовић

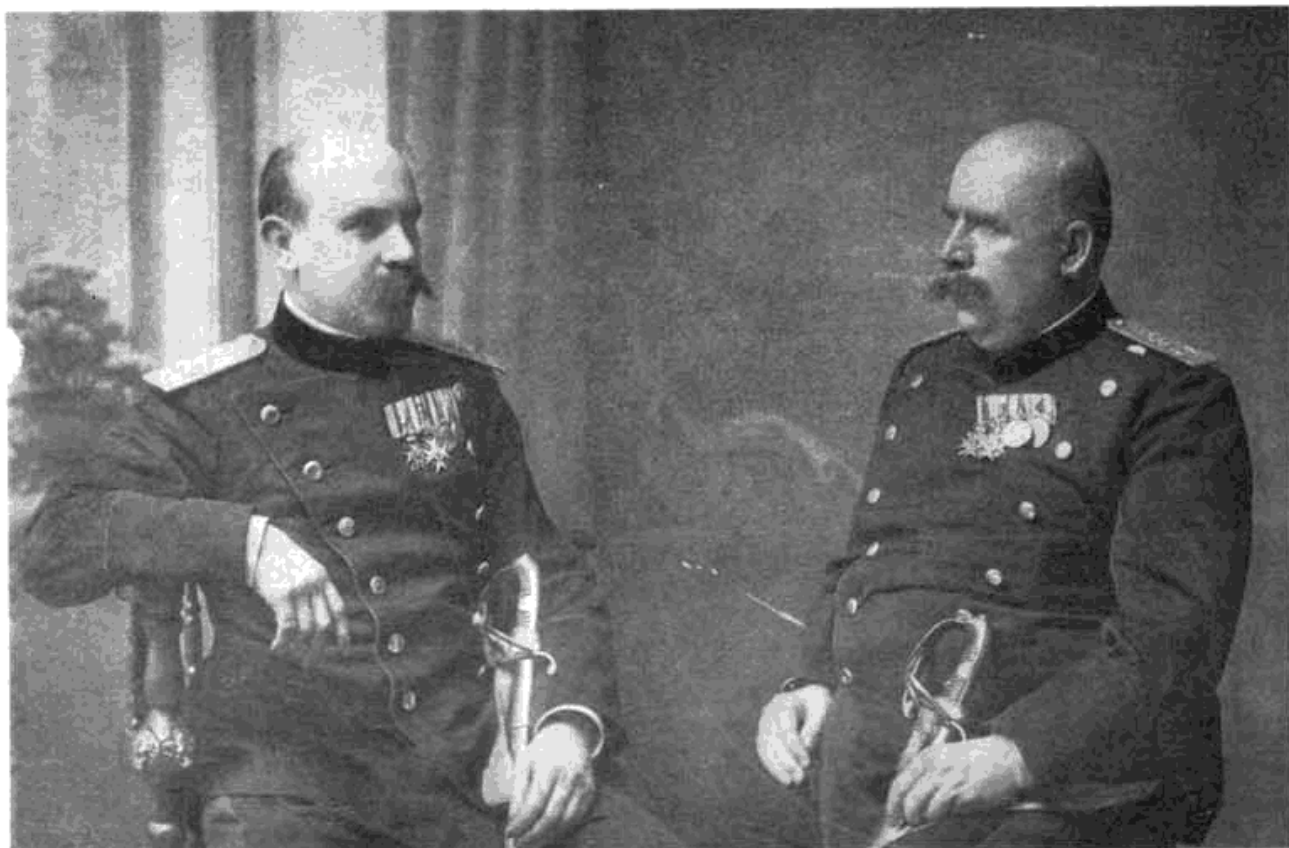
Сл. 6 — др Роман Сондермајер

гим новинама и, између осталог, 1897. го-
радом модела санитетског железничког
воза по узору на француски војни са-
нитет, затим израдом многих нових
прописа, правила, уредаба и упута.
Показујући ретку марљивост и вред-
ноћу, поред редовне дужности, вршио
је и више других стручних дужности у
војсци и грађанству. Истакао се и као
писац *Судске медицине* и популарних
лекарских чланака, као преводилац
Билротове (Billroth) књиге *Како ваља
неговати болесника*. Умро је од срчане
капи на раду као референт наше зва-
ничне делегације на Међународном
лекарском конгресу у Риму, 1906. го-
дине.

Пуковник др Роман Сондермајер
(Roman Sondermajer), рођен у Черно-
вицама у Буковини, свршио гимназију
у Лавову, медицину у Кракову, потом
је био асистент на клиници чувеног хи-
рурга Микулича (Mikulicz), одакле је
ступио у службу нашег војног санитета,
1889. год. Образовао је прво хируршко

одељење у нашој војсци у београдској
Војној болници. Био је управник исте
болнице и затим референт санитета
Дунавске дивизијске области, начел-
ник Санитетског одељења Министарства
1906—1909, управник новосазидане Вој-
не болнице у Београду, на Врачару
1909—1912, опет начелник санитета
1912—1913, поново управник болнице
1913—1914, хирург-консултант при Вр-
ховној команди 1914, инспектор сани-
тета у оперативној војсци и у позадини
1915, начелник санитета Врховне Ко-
манде 1916—1917, на располагању Вр-
ховне команде 1917—1919, управник
Војне болнице у Београду, начелник са-
нитета I Армијске области у Новом Са-
ду 1920 и председник Војносанитетског
комитета 1920—1923. Стекао је заслуге
за унапређење војног санитета нарочито
за време анексијске кризе када је извр-
шио попуње у ратној опреми и превео
и прилагодио нашим приликама ау-
стријску *Ратну санитетску службу*, а и
приликом реорганизације нашег сани-
тета на Крфу и Солуну; заслужан је и
за оснивање хируршког болничког оде-
љења и као консултант за ратну хирур-
гију у ратовима и за учествовање при
изради многих прописа, правила и
упута.

Пуковник др Лазар Генчић, после
завршене матуре у родном граду Заје-
чару, 1886. године и медицине у Бечу
1892, постављен је за лекара Војне бол-
нице у Крагујевцу, те је крајем исте
године упућен на специјализацију у
хирургији на клиници професора Гусен-
бауера (Gussenbauer) у Бечу. По по-
вратку 1895, основао је Хируршко
одељење Војне болнице у Крагујевцу;
1909. постављен је за начелника Сани-
тетског одељења Министарства, а у рато-
вима за начелника санитета Врховне
Команде до 1916. После рата је пензио-
нисан. Наставио је рад на попуни ратне
опреме уочи балканских ратова и уна-
предио санитет на затеченој хируршкој
основи, али је занемарио епидемиоло-
шку и хигијенско-профилактичку службу
те је његов рад критикован због наста-
лих епидемија, и то нарочито на годиш-

Сл. 7 — Пуковник др Лазар Генчић и пуковник Борбе Владисављевић

њој скупштини Српског лекарског друштва 1913. године. Умро је 1942.

Генерал др Сима Карановић, рођен у Новом, у Босанској Крајини. По завршеној гимназији у Шапцу и Београду и медицине у Бечу 1895. постављен је за лекара Војне болнице у Крагујевцу, а 1900. за лекара Војне болнице у Београду; године 1909. референт је санитета Дунавске дивизијске области у Београду, 1910. на служби у Санитетском одељењу Министарства и наставник хигијене у Војној академији; у балканском рату је на служби у Санитетском одељењу Врховне Команде. По завршетку тих ратова па до смрти, 1928. године, начелник Санитетског одељења Министарства. Истакао се као познавалац санитарске службе и опреме, као писац многих прописа, правила и упута, повећао је број стипендиста медицине и

број специјалиста чиме је бројно и квалитативно унапредио кадар санитарских официра; у кругу Војне болнице у Београду подигао је зграду за Војно-хигијенски институт који је послужило Медицинском факултету за његову аудиторију и катедру хигијене; при Главној војној болници у Београду отворио је Војносанитетску школу за спремање санитарских помоћника.

Генерал др Михајло Петровић, рођен у Горњим Карловцима, одрастао и завршио гимназију у Београду, медицину у Бечу. Од 1890—1896. асистент је на Хируршком одељењу болнице др Војислава Суботића у Палилули; од 1896. у војној служби — отворио је Хируршко одељење у Војној болници у Нишу и био је хонорарни хирург окупационе болнице у истом граду; у ратовима референт дивизијског санитета; на со-

Сл. 8 — Генерал др Сима Карановић

лунском фронту шеф хируршке пољске болнице II Армије у селу Драгоманицама, предан послу, без одмора и без одсуства за све време; по завршетку ратова био је начелник санитета I Армијске области у Загребу, потом шеф II хируршког одељења Главне војне болнице у Београду и професор хируршке пропедевтике на Медицинском факултету. Истакао се и као искусан и неуморан хирург и наставник, о чему сведочи и његов запажен реферат на Међународном хируршком конгресу у Брислу 1908, у коме је изложио свој извештај о 3000 извршених операција херниотомија у војсци, по Басинију (Bassini). Умро је 1934. године.

Генерал др Чеда Бурђевић, рођен у Јагодини, завршио је гимназију у Крагујевцу а медицину у Бечу 1893. године, као војни стипендиста. Најпре је био

лекар у Београду и Пожаревцу; од 1895—1897. лекар је при конзулату у Скопљу; од 1897. на специјализацији у Бечу, на клиници професора Гусенбауера, а од 1899. био је шеф Хируршког одељења Војне болнице у Зајечару, коју је основао, а од 1909. шеф хируршког одељења Војне болнице у Београду. У ратовима је био на вишим управним и консултантско-хируршким положајима. После ратова је шеф I хируршког одељења Војне болнице у Београду. Године 1928. је начелник санитета III Армијске болнице у Скопљу. Пензионисан је 1928. године. Умро је 1940. Бабио се и питањем чувања народног здравља и учествовао активно у Друштву за чување народног здравља а за време епидемије пегавца конструисао импровизовани озидани дезинфектор у земљи.

Пуковник др Јосиф Холец (Josef Holec), рођен у Чешкој у варошици Туржи 1835. Основну школу учио је у месту, гимназију у вароши Ичену, медицину у Прагу и Бечу, где је слушао предавања својих чувених земљака-лекара Пуркињеја (Purkinje), Шкоде (Skoda), Рокитанског (Rokitanski). Промовисан је за доктора медицине, хирургије и магистра акушерства 1861, потом је добио службу војног лекара у аустријској војсци, а крајем исте године прешао је на службу у Србији. Био је најпре постављен за среског лекара у Параћину, затим за окружног физикуса у Крушевцу, а 1866. је ступио у војну службу у чину војног лекара II класе; најпре је био трупни лекар, потом лекар унутрашњег одељења Војне болнице у Београду, а 1873. њен управник; 1884. је постављен за референта санитета Дунавске дивизије, а 1897. пензионисан по навршетку пуних година службе. Учествовао је у ратовима и истакао се својим предузимљивим и смишљеним радом: у рату 1876. на Дрини, у рату 1877—1878. и на положају начелника санитета у саставу Тимочке војске у борбама на положајима код Беле Паланке, Пирота, Пусте Реке и у рату 1885—1886. на положају начелника санитета Дунав-

ске дивизије. Његов заслужан рад у другом турском рату истиче др Владан Борђевић у својој *Историји српског војног санитета*, а његов рад је цењен и у миру што се види из чињенице да је поред војних лекара, Владана Борђевића и Филипа Тајсића, изабран за трећег члана наше лекарске мисије упућене на рад и упознавање ратног искуства у немачкој позадинској служби 1871. Као искусан интерниста, он је изабран и за лекара тешко оболелог намесника Блазнавца у Брестовачкој Бањи.

Његов заслужан дугогодишњи лекарски рад ознаменовало је и српско лекарско друштво, чији је стални члан био за све време, на свечаној седници приређеној кратко време пред његову смрт. Његов ученик и наследник на положају унутрашњег одељења Војне болнице у Београду, капетан др Бока Владисављевић, изнео је да су на истој седници прочитани и ови поздравни упућени на адресу слављеника: „Дете, које је при рођењу требало да буде бачено, од свег срца честита старом добром доктору 40-годишњицу патриотске поштене службе.“ Од грађана једног града у унутрашњости упућени поздрав је гласио: „Ми, потписници, живо се сећамо твојих часних дела и твога рада не само као грађанина и стручњака у овој и другим нашим градовима, већ и као војника, који је у доба борби за српску независност, приносио на жртвеник све своје моћи. Ми смо немоћни, да ти зајам вратимо, јер се врлине таквих службеника, као што си ти, не мере кантаром кондуите, високим чином или одличјем и наградом, већ искреним осећањем поштовања и захвалности оних лица са којима си општио. Дужни смо ти као Словенину, дужни смо ти као Србину, дужни смо ти као стручњаку, дужни смо ти као војнику и грађанину. Стога нека ти је данас слава и хвала!“ Умро је у Београду 1898. године.

Пуковник др Светозар Арсенијевић, рођен у Варварину 1854. Учио је гимназију у Београду, медицину у Бечу и

Сл. 9 — др Казимир Гонсјоровски

дипломирао 1890, пошто је претходно апсолвирао природно-математички одсек Велике школе и студирао годину дана технику и због ратова два пута прекидао учење и учествовао у њима. Од 1890. на служби је у Војној болници у Београду; од 1895. управник и шеф унутрашњег одељења Војне болнице у Ваљеву; од 1898. на истом положају у Крагујевцу; 1901. у Зајечару а од 1902. у Београду; од 1904. управник Главног санитетског слагалишта у Београду и после премештаја истог 1908. за време анексије у Нишу; од 1910. референт санитета Дунавске дивизије, почетком 1912. пензионисан. У ратовима 1912—1916. начелник санитета II Армије, од 1916. председник Лекарске комисије у Тулону. Умро је 1932.

Генерал др Бока Владисављевић, рођен у Доњем Милановцу 1865. године. Учио је гимназију у Београду, дипломирао на бечком медицинском факултету и после специјализације у унутрашњим болестима ступио у војну службу у чину капетана II класе као деловођа у Санитетском одељењу и гарнизонски лекар Војне болнице у Београду, затим болнички лекар у Крагујевцу, па је од 1909. године поново у Београду шеф унутрашњег одељења Војне болнице. У ратовима је био начелник санитета I Армије и на солунском фронту начелник санитета Врховне Команде. По завршетку рата инспектор санитета и први санитарски генерал у српској војсци. Умро је 1932. године.

Др Казимир Гонсјоровски (Kazimir Gonsjorowsky), рођен у Пољској 1840; дошао у Србију 1865. и постављен за управника и шефа унутрашњег одељења новоподигнуте болнице у Палилули, пошто се пре тога бавио приватном праксом у Београду као искусан и заузимљив практичан лекар. На раду у болници је остао 20 година и поред разгранате праксе у грађанству радио је свесрдно и у нашем Друштву црвеног крста чији је био потпредседник 10 година и уједно председник Санитетског одсека Друштва. Допринео је остварењу лутријског зајма Друштва, био његов изасланик на Међународном конгресу у Анверсу и за свој дугогодишњи предан рад одликован избором за почасног члана Друштва. Пред рат 1876. спремио је први течај добровољних болничара. Као дугогодишњи члан Српског лекарског друштва, поред многих приказа болесника и учествовања у стручним дискусијама на састанцима Друштва, објавио је у *Српском архиву за целокупно лекарство* од 1879. до 1895. године 12 стручних радова. Умро је у Београду 1899. и код својих многобројних пацијената и познаника у старом Београду оставио успомену искусног лекара и хуманог и социјалног човека.

Др Јован Данић, рођен у Београду 1854. Потиче из породице досељене из

Катранице у Македонији. Свршио је матуру у Београду 1869. а медицину у Цириху и Вирцбургу; започео је лекарски рад као приватни лекар у Београду. Учествовао је у оба рата. После ратова кратко време је био у војној служби, па је 1881. постављен за секундарног лекара Душевне болнице у Београду, а 1886. за управника исте болнице; крајем 1889. премештен је за физикуса округа Бупријског, 1892. враћен за лекара Душевне болнице у Београду, а 1894. по други пут постављен за управника те болнице и остао на том положају до пензионисања 1911. године.

Поред службеног рада, бавио се и стручно-књижевним, научним и друштвено-културним радом. Штампao је преко 200 стручних и научних радова оригиналних и преведених у чланцима или засебним књигама; кратко време уређивао је стручни часопис Санитетског одељења Министарства *Народно здравље*, 1884—1885, а од 1895. до смрти стручни часопис Српског лекарског друштва *Српски архив*, а до првог светског рата и месечни популарни додатак тога часописа *Народно здравље*; био је одборник Београдске општине и Владин посланик у Народној скупштини; 1902. основао је Друштво за сузбијање алкохолизма и био је први председник; изабран је за председника Првог конгреса српских лекара и природњака у Београду 1904, и низ година је биран за председника Српског лекарског друштва, Главног санитарског савета, Суда части. Учествовао је на више међународних стручних конгреса као наш изасланик; изабран је за почасног члана Збора лијечника Хрватске и Славоније и Медицинске академије у Риму. Умро је 1924. у Београду.

Др Војислав Суботић, син песника Јована Суботића. Рођен је у Новом Саду 1859, учио основну школу у Загребу, гимназију у Новом Саду а медицину у Бечу и делом у Паризу и у 22. години промовисан у Бечу 1881. прекидајући студије за време српско-турског рата када је као добровољац-медицинар учествовао у борбама на Дрини 1876; по завршетку студија специјализовао

се у хирургији код хирурга-оператора професора Алберта (Albert) и у патолошкој анатомији као асистент код професора Рокитанског у Бечу. Прво запослење добио је 1884, када је постављен за градског физикуса и „примарног лекара“ земунске болнице, основавши Хируршко одељење исте болнице а ускоро је постављен и за управника те болнице. У српско-бугарском рату радио је добровољно као хирург у болници, а 1889. преселио се у Београд и основао Хируршко одељење у болници у Палилули као шеф тога одељења, које се 1907. преместило у новоподигнута четири савремена хируршка павиљона на Врачару.

Као хирург-оператор највише се бавио абдоминалном хирургијом и о томе је од 1886—1921. објавио преко 30 научних радова саопштивши резултате многих од тих радова на међународним хируршким конгресима у Прагу, Пешти, Паризу, Загребу, Брислу. Поред ових радова којима је стекао међународни научни глас оператора у хирургији слезине и панкреаса, 1914. прочуо се као ратни хирург после одржаног предавања у Лондону на Међународном хируршком конгресу *Ратна искуства код трауматских анеуризама*; изабран је за члана Друштва ратних војних хирурга Сједињених Држава Северне Америке и Друштва ратних хирурга Енглеске. Од 1886. до 1916. објавио је 5 запажених радова из ратне хирургије.

Његова стручна делатност захватала је и шири делокруг рада: 1910. је постао члан Српског лекарског друштва, исте године је изабран за председника Друштва и биран 5 година узастопно; 1921. је изабран по други пут; цео живот био је активан у раду Друштва својим многобројним приказима болесника и учешћем у страним научним дискусијама; 1904. учествовао је као предавач на приређеном Првом конгресу српских лекара и природњака; 1907. организовао је Први конгрес српских хирурга у Београду и руководио конгресом као председник, обрадивши с др Михелом и др Демостеном Николајевићем главну тему *Чир желуца и два*

Сл. 10 — др Јован Данић

наестопалачног црева; 1911. организовао је Први југословенски састанак за оперативну медицину на коме је присуствовало 106 лекара из Хрватске и Славоније, Босне и Херцеговине, Бугарске, Угарске, Аустрије и Турске и 63 лекара из Србије. У ратовима 1912—1915. радио је не само као ратни хирург него и као организатор стручних хируршких састанака за наше и стране хирурге у нашој служби у Београду, Нишу и Крагујевцу; 1915. одржао је у Лондону предавање *Епидемија пегавца у Србији 1914—1915.* и постављен за представника и члана Међусавезничке санитетске комисије у Паризу; 1916. конструисао је шину за фрактуру бутњаче и приказао је у Париској академији медицине. Почев од 1911. придружио се др Батућу и његовом заузимању за оснивање Медицинског факултета у Београду, а 1914. заједно с др Батућом и др Михелом, био је упућен у 17 европских факултетских центара ради проучавања њихове орга-

Сл. 11 — др Лаза К. Лазаревић

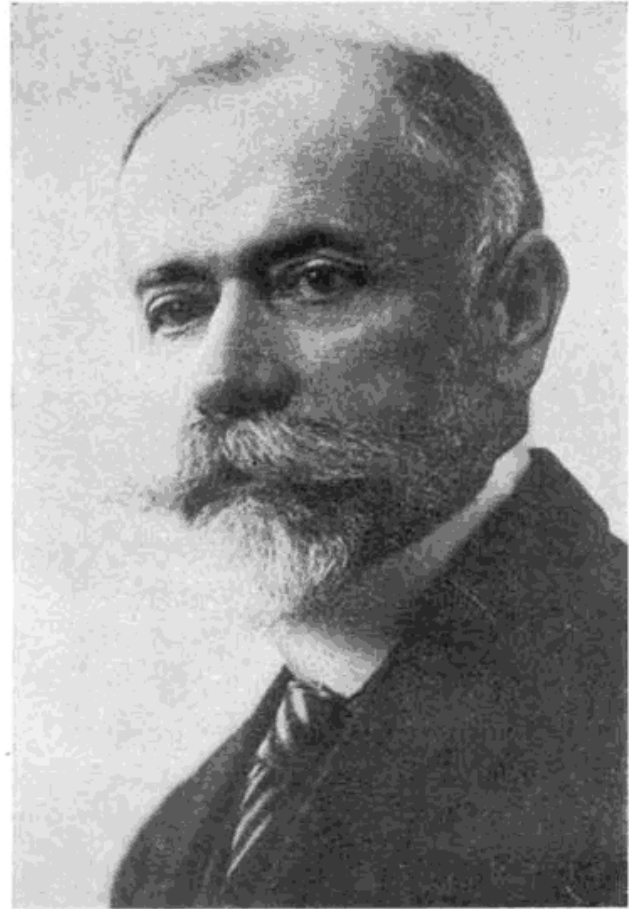
низације у циљу припреме отварања нашег факултета, али је тај рад прекинуо рат; 1891. изабран је за члана Главног одбора нашег Друштва црвеног крста а 1900. за потпредседника Друштва; 1919. изабран је за једног од прве тројице професора и оснивача Медицинског факултета али због болести није могао одржати ни своје прво предавање које је састављено одржао његов наследник, професор др Миливоје Костић. Његова велика заслуга је и у томе што је спремио велики број хирурга. Умро је 1923. године.

Др Лаза Лазаревић, лекар и књижевник. Рођен је у Шапцу 1851. Основну школу и нижу гимназију свршио у Шапцу а вишу гимназију у Београду 1867, правни факултет у Београду 1871, промовисан за доктора медицине као

државни стипендиста на факултету у Берлину 1879, пошто је прекидао студије за време ратова и радио и као лекар. Постављен је најпре за физикуса округа београдског, а 1881. за шефа унутрашњег одељења Грађанске болнице у Палилули. Одличан ђак, он је, исто тако, био и одличан научни посматрач и клинички мислилац. Своју научну радозналост показао је још као великошколац-правник преводом с немачког Дарвиновог дела *Историја домаћих животиња* и с руског Фарадејевог дела *Хисторија једне свеће*. Ту особину показао је и као лекар када је по завршетку рата објавио свој напис као резултат личног ратног искуства *О дезинфиковању школа у којима су за време рата биле болнице*. У још зрелијем виду изразио је ту особину својом дисертацијом израђеном на основу извршених огледа у лабораторији на кунџима о дејству живе на ткива организма, која је била запажена у научном свету и одштампана у научном часопису *Реперторијум за аналитичку хемију*. У почетку свог лекарског рада показао је и развијено морално и социјално осећање кад је у свом објављеном напису *Обмањивање публике лажним лековима* жигосао недозвољену трговину лековима. Када се посветио болничком раду практичног лекара показао је да су његове лекарске особине разноврсне и на високом степену: као шеф унутрашњег одељења увео је научни клинички рад са широком применом медицинске лабораторије и први је међу нашим лекарима 1886. демонстрирао микроскопске препарате Кохових бацила. Своје болничко искуство преносио је и на своје колеге на састанцима у Лекарском друштву честим приказивањем и тумачењем случајева болести и стручним чланцима — укупно 22 на броју, објављиваним у часопису *Српски архив за целокупно лекарство*; као практични лекар, придобијао је поверење најширег броја болесника колико својом стручном спремом и заузимљивошћу, толико и својим журним и неуморним одзивима на позиве и својим хуманим и социјалним осећањем, лечећи сиромашне бесплатно па и купујући им

често и лекове. У научном клиничком раду показивао је још и свој оригиналан научни дух. То је показао нарочито у открићу дијагнозе ишијаса, који је у Француској медицини био познат од 1864. по предавањима клиничара Ласега (Lasègue) и био први пут објављен од учесника истог клиничара Форста (Forst) 1881. Лазаревић је своје откриће објавио у *Српском архиву* годину дана раније (1880), и то потпуније и тачније, јер је бол при усправном подизању протумачио не притиском на ножни оболели живац већ његовим истезањем. Оптерећен наклоношћу туберкулози и убрзавши болест претераним радом, Лазаревић је умро у јеку свог плодног рада, 1890. године.

Др Светозар Анастасијевић, рођен у Куманову 1850, одакле му се породица преселила у Београд, где је завршио основну школу, гимназију и Правни факултет. Као државни стипендиста, заједно с Лазом Лазаревићем, је отишао на медицину у Берлин, коју је завршио 1879. Постављен је најпре за лекара у Врању, потом за физикуса у Ваљеву, а 1890. за управника Београдске болнице у Палилули и шефа унутрашњег одељења, па је следеће године допунио своје образовање и, први међу нашим лекарима, свршио бактериолошки курс у Берлину. Развио је вишеструку и неуморну делатност као управник, шеф одељења и интерниста-клиничар и као наставник лекара-почетника на стажу у болници. Заузимао се код надлежних и издејствовао је изнајмљивање околних зграда за проширење болничких просторија као и за зидање нових болничких павиљона на Врачару. Први такав подигнути павиљон за женске болести и породиље умногоме дугује његовој иницијативи. Уводио је савремен клинички рад у болници и појављивао се често на састанцима Српског лекарског друштва са својим приказима болесника и рефератима као и са својим научним чланцима у часопису *Српски архив за целокупно лекарство*. Умро је прерано од туберкулозе, 1906. године.

Сл. 12 — др Јеврем Жујевић

Др Јеврем Жујевић, рођен у Београду 1860. године. Матурирао је 1878, дипломирао у Паризу 1885, постављен за среског лекара, па је после две године специјализовао у Паризу кожно-венеричне болести и сифилидологију 1887—1888. По повратку основао је прво Кожно-венеријско одељење у Болници у Палилули и у њему увео савремен клинички рад. За све време радио је активно у Друштву црвеног крста у својству члана Управног одбора и највећу делатност показао у ратовима 1912—1918. Пензионисан је 1924, умро 1944. године.

Др Едуард Михел, рођен 1864. у Рихлову у Чешкој, где је свршио основну школу и гимназију, а медицину у Бечу. Дошао у Србију и постављен за

Сл. 13 — др Едуард Михел

лекара на Хируршком одељењу Болнице у Палилули, потом премештен на унутрашње одељење а касније постављен за општинског лекара. Посветио се патолошкој анатомији и судској медицини и као државни стипендиста упућен на специјализацију у тој грани у Беч, Фрајбург и Париз. По повратку, 1896, постављен при Болници у Палилули за првог нашег стручно оспособљеног просектора. Предан науци и научном раду, објавио је свој први научни рад још 1890, па је по повратку са специјализације израдио и објавио *Правилник за вршење обдукција* који је послужио лекарима као упут низ година. Објавио је 1896—1912. године осам исцрпних научних радова. Био је стални члан Главног санитарског савета, референт за Јавну хигијену у Министарству

Сл. 14 — др Демостен Николајевић ►

унутрашњих дела и активан сарадник при изради нацрта новог *Санитарског закона*. Умро је од пегавца 1915. године, на ратној дужности у Паланци.

Др Војислав М. Суботић, рођен 1866. у свештеничкој кући у крагујевачком селу Рамаћи, у Гружи. Завршио гимназију у Крагујевцу а медицину у Бечу 1894, специјализовао се у психијатрији у Паризу. Постављен за лекара и управника Душевне болнице у Београду и на том положају остао 30 година. Као члан Српског лекарског друштва био биран 19 година узастопно за секретара Друштва и објавио у друштвеном стручном часопису *Српски архив за целокупно лекарство* око 31 стручни и научни рад од 1890—1922, међу њима и списе из историје Друштва; истакао се својим радом и у Српском друштву црвеног крста где је низ година заузимао избор-

ни положај секретара и потпредседника Друштва. После смрти од пегавца свог јединца сина 1915, завештао је своју имовину у корист Српског лекарског друштва. Умро је у Бечу 1922. године.

Др Демостен Николајевић, рођен у Београду 1864. у породици досељеној из македонско-грчког села Сиатисте. Основну школу и гимназију завршио у Београду, медицину у Бечу 1892, а после дипломирања специјализовао две године унутрашње и дечје болести. Постављен 1894. за шефа лекара Београдске општине и организовао извођење дезинфекције у граду подигавши Дезинфекцијски завод. Увео је прве школске лекаре; 1899. постављен за физикуса града Београда и организовао санитетско-полицијску службу општинских лекара и уредно вођење санитетске статистике. Од 1904. шеф унутрашњег одељења Болнице у Палилули и у том звању развио и усавршио клинички рад. Бавио се и стручним и научним радом; поред многих приказа болесника и микроскопских препарата на научним

Сл. 16 — др Платон Папакостопуло

састанцима у Српском лекарском друштву и поред многих саопштења и реферата, објавио је махом у *Српском архиву* од 1898—1911. око 20 научних радова. Умро је у Београду 1945.

Др Платон Папакостопуло, син грчког лекара Панајота (рођеног у варошици Вилвинду у Тесалији и по завршетку бечког факултета досељеног у Београд 1855). Рођен у Београду 1864, завршио основну школу и гимназију у Београду а медицину у Бечу и Грацу. Постављен најпре за среског лекара у Обреновцу и после 5 година вратио се у Беч и специјализовао се у педијатрији. Као први педијатар код нас, основао је у болници Дечије одељење и својим зау-

◀ Сл. 15 — др Војислав Суботић

Сл. 17 — др Љубомир Стојановић

зимањем издајствовао подизање новог павиљона тог Одељења на Врачару 1907. Од 1897—1911. објавио у *Српском архиву за целокупно лекарство* осам стручних радова из педијатрије. Умро од пегавца 1915, на ратној дужности у Бевђелији.

Др Љубомир Стојановић, рођен у Смедереву 1865, завршио основну школу и гимназију у Београду а медицину у Паризу 1893. Изучавао бактериологију у Пастеровом заводу у Паризу, 1895, а потом наставио да се специјализује у Берлину у физиологији. Сарађивао је при оснивању и уређењу Пастеровог завода у Нишу 1898—1901; постављен је 1903. за лекара унутрашњег одељења Опште државне болнице у Београду; 1910. постављен је за шефа новообразованог одељења за туберкулозу Опште државне болнице. Године 1920.

заузимао се за оснивање Лиге против туберкулозе и био изабран за њеног новог председника. Објавио је шест већих радова и више популарних чланака из фтизиологије у времену од 1893—1926. Умро је 1946.

Др Јован Јовановић, рођен у Новом Саду 1870. Основну школу и гимназију завршио у родном граду а медицину у Бечу где је специјализовао гинекологију и акушерство. Дошао у Србију 1896. и постављен за шефа гинеколошког одељења Опште државне болнице у Палилули, које је он основао, а уједно 1899. отворио је при овом одељењу прву нашу Бабичку школу. Заузимао се за подизање нове зграде за гинеколошко-акушерско одељење Болнице на Врачару, које је отворено 1902. Пензионисан је 1910, али је 1919. враћен на свој положај и на њему остао до смрти 1923. Уредио је вршење бабичке службе у Србији израдивши и издавши правила 1902; основао је „Друштво за нахочад“, „Материнско удружење“ и његов дом. Као организатор и предавач учествовао је у раду „Првог конгреса српских лекара и природњака“, 1904. у Београду; основао је „Друштво за заштиту породиља и деце“ а 1911. први дечји диспансер у Београду „Српска мајка“ и „Среско породилиште“ у Гроцкој. Године 1920. основао је и први „Диспансер за одојчад“ у Београду.

Професор др Борђе Нешић, рођен у Шапцу 15. VI 1873. Син окружног начелника; учио је основну школу и гимназију у Лозници и Шапцу. По завршетку матуре 1890. у Шапцу с одличним успехом, која се полагала после седам разреда гимназије, када му је било 17 година уписао се на медицински факултет у Москви. У Москву је отишао после по савету и уз подршку своје рођаке по мајци, удате за професора окулистике др Крјукова, када је овај као млад лекар био члан лекарске мисије на дринском ратишту 1876. Због тога што је био сувише млад Нешић није одмах примљен на факултет, него тек следеће године, али је то време искористио за

Сл. 19 — др Борбе Нешић

учење руског језика кога је одлично савладао. Факултет је завршио с одличним успехом 1896. године, мада је истовремено учио и физику, коју је одлично познавао, што му је касније помогло у окулистичком раду за израду великих електромагнета и њихову примену у терапијске сврхе. По завршеном образовању, остао је две године на факултетској очној клиници ради специјализације и као асистент у приватној ординацији професора Крјукова. За време студија и усавршавања најприснији друг му је био истакнути совјетски окулиста и академик Филатов. С њим је одржавао пријатељску и научну преписку преко 60 година, а последњих го-

дина посебно о питању биогених стимулатора и примени планцентарне терапије у Југославији.

По повратку у земљу, крајем 1898, и по одслужењу војног рока у VI пешадијском пуку у коме је био „ћата“ команданта потоњег војводе Степе Степановића, средином следеће године оснива очно одељење у београдској војној болници, која је била још у старој згради у Његошевој улици, где је 1906. подигнута III београдска гимназија. Тада је написао и прве своје књиге *Начини испитивања вида за војне лекаре*, коју је издало Министарство војно, и књигу *Текстови и таблица за испитивање вида*, која је и данас у употреби.

Стекавши већ глас познатог београдског очног лекара, 1901. године постављен је за шефа очног одељења Државне болнице у Палилули. Иако у старој згради, то његово одељење по узорном реду, чистоћи и лепоти, и по успесима

Сл. 18 — др Јован Јовановић, гинеколог-акушер

Сл. 20 — Управник Војне болнице, пуковник др Сондермајер, иза њега помоћник начелника пуковник др Карановић, са лекарима и болничаркама руске мисије пред управом Војне болнице у Београду 1914.

у лечењу, заузело је једно од првих места болнице и привлачило очне болеснике не само из Београда, него и из целе земље.

У ратовима 1912—1918. др Нешић показао је исте радне особине. Најпре у чину резервног санитетског капетана, а касније резервног мајора, и у почетку на дужности пуковског лекара а потом лекара Завојишта, истакао се својим заузимаљивим радом на бојиштима код Куманова, Једрена, Брегалнице, Говедарника, Цера, Мачковог Камена и Сувобора. После повлачења преко Албаније и по доласку на солунски фронт, у својству управника створио је на голој ледини и организовао у импровизованим баракама рад I пољске хируршке болнице у Могленици код села Драгоманци, у блиској сарадњи

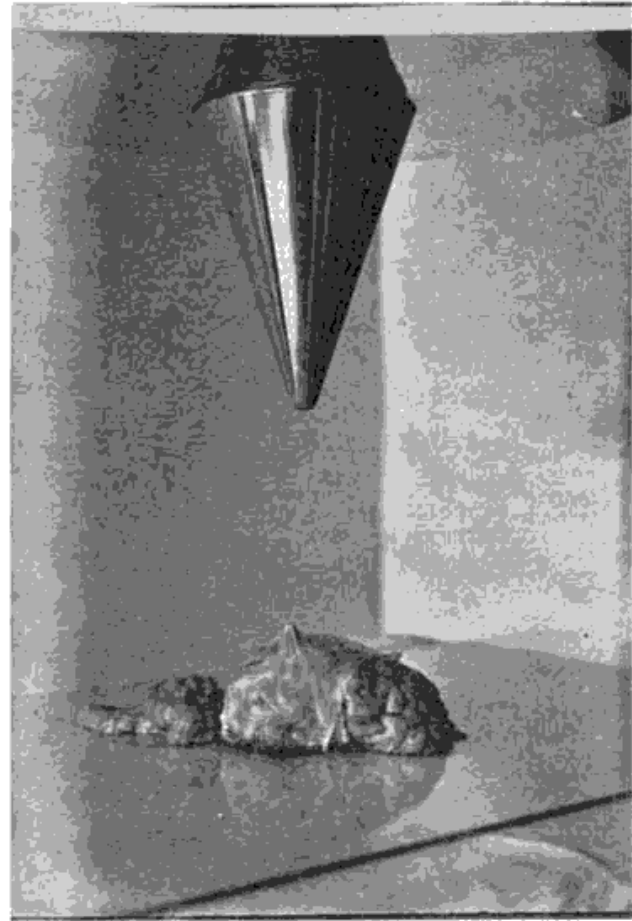
с главним и неуморним хирургом пуковником др Михајлом Петровићем, показавши пуну меру својих врлина ратног лекара. За тај рад, командант II Армије, војвода Степа Степановић, похвалио га је наредбом која је гласила: „Командир I хируршке пољске болнице, резервни санитетски мајор, др Борђе Нешић, као управник једне армијске санитетске установе, показао се за све време њеног дејствовања у Драгоманцима као јединствен организатор и творац њен. Његовој довитљивости, умешности и необичном разумевању у импровизирању свега и свачега што је неопходно за једну болницу има се захвалити што је I пољска хируршка болница најбоље одговарала свом задатку и поред свих несташица у њеној формацији и опреми. Тако створена, болни-

ца у Драгоманцима, служила је на Могленском фронту, а служиће извесно у историји српског ратног санитета, као модел и школа: како треба пољска хируршка болница да изгледа.“ Текст те наредбе — који је саставио начелник санитета исте Армије, истакнути и неуморни виши ратни санитетски руководицац, генерал др Сава Поповић, као сведок и сарадник на истом послу — кратко и јасно, по војнички рекао је све.

На раду у истој болници стекао је заслуге не само као организатор рада већ и као практички заузимљив лекар при лечењу раширене ратне болести ноћног или кокошијег слепила. При томе је оборио дотадање веровање о узроку те болести и у париском научном часопису *Annales d'occulistique* за 1918. изнео своје мишљење да је узрок те болести у авитаминози.

По ослобођењу земље, наставио је рад као шеф болничког очног одељења и проширио га радом на организовању основаног Медицинског факултета у Београду, пошто је 1921. изабран за редовног професора окулистике и основао очну клинику. Предајући се практичком и научном раду и раду одличног педагога-наставника и писца, објавио је из области окулистике 10 књига, два уџбеника и преко 11 оригиналних чланака, студија и монографија на нашем, француском и немачком језику.

Његов плодни рад захватао је и друга поља окулистичке делатности: израдио је пет преносних медицинских електромагнета за војне болнице у Београду, Загребу, Сарајеву и Скопљу и један суперелектромагнет од неколико тона за очну клинику у Београду, који су прегледали и о њему дали повољну оцену енглески професор Мак Рид (Mac Reed) и француски физичар и председник Академије, проф. Емил Котон (Emile Coton); међу првима у свету је увео ткивну терапију, заменио оперативно лечење инјекцијама, увео шприц са притиском који је с незнатним изменама уведен у употребу у Филатовљевом институту у Совјетском Савезу, а наша Академија наука и уметности издала је његову монографију *Експериментална и клиничка запажања о био-*

Сл. 21 — Електромагнет проф. др Борџа Нешића

геним стимулаторима; први је издвојио сок од плаценте за лечење очних и других болести и на његовој клиници је израђено на стотине хиљада ампула тога сока; израдио је план за сузбијање трахома у Мачви, Подрињу и Јужном Срему, који је својом ефикасношћу добио светско признање које се огледа у томе што је Здравствена организација Уједињених нација узела двојицу његових асистената и поставила за своје експерте, а наша Академија наука и уметности издала је монографију о резултатима тог његовог рада од 1948. до 1956. године коју је израдио са др Мандићем; извршио је преглед очију код радника и бака у многим нашим фабрикама и школама и дао упутства за заштиту очију од повреда и за лечење; спремио је велики број специјалиста-окулиста

који су му се одужили издањем спомен-књиге у његову почаст а коју је 1957. објавио часопис *Acta medica jugoslavica*.

За свој неуморан, плодан и разноврстан рад одликован је многим нашим и високим страним одликовањима и медаљом руског друштва Црвеног крста за учешће у руско-јапанском рату. Избран је 1947. године за редовног члана

Српске академије наука и уметности на одсеку природних наука; почастиован је и избором у чланство руског, пољског, чешког и бугарског Офтамолошког друштва. После више од 50 година службеног рада, пензионисан је 1955. године, али је до краја живота наставио да ради у корист друштва и науке. Умро у Београду 24. X 1959.

ЛИТЕРАТУРА

1. Dr Emerich Lindenmayer, *Serbienssanitätswesen*. Темишвар, 1876.
2. Др Владан Борђевић, *Историја српског војног санитета*, 4 књиге, Београд, 1879, 1893.
3. Пуковник др Михајло Марковић, *Моје успомене*, Београд, 1906.
4. Др Војислав М. Суботић, *Поменик поmrлих и изгинулих лекара у ратовима 1912—1918*, Београд, 1922.
5. Пуковник др Владимир Станојевић, *Историја ратних зараза*, Београд, 1924.

6. Пуковник др Владимир Станојевић, *Историја српског војног санитета*, Београд, 1925.
7. Проф. Тихомир Борђевић, *Медицинске прилике у кнез Милошевој Србији*, Београд, 1938.
8. Др Ристо Јеремић, *Библиографија срп. здравств. књижевности*, Београд, 1947.
9. Др Војислав Михајловић, *Санитет обновљене Србије*, Београд, 1951.
10. *Српски архив за целокупно лекарство*, Београд, 1874—1961.

LES ORGANISATIONS DU SERVICE DE LA SANTE ET LES MEDECINS DES HOPITAUX EMINENTS DANS LE VIEUX BELGRADE

V. Stanojević

Quelques années à peine après la deuxième insurrection en Serbie, les premiers médecins étrangers privés arrivaient à Belgrade, où il entraient au service du Pacha de Belgrade.

Le premier médecin du «Prince Serbe» était d'origine Grecque, c'était Konstantin Alexandridi qui est resté à Belgrade deux ans. Plus tard, en 1821, un médecin — autodidacte, le Napolitain Vito Romita arrive de Constantinople. En plus de sa fonction de médecin il a été aussi le précepteur des filles du Prince. On trouve ensuite mention d'un autre Italien le Dr. Silvestre Bartolomeo Cunibert, qui a été d'abord au service du Pacha Turc, et ensuite chez le Prince Miloš, où il était très estimé.

Entre 1830 et 1840 des médecins de l'Autriche viennent à Belgrade et parmi eux notamment le Dr. Emerih Lindermajer et le Dr. Carlo Beloni. Emerih Lindenmajer

est un des premiers organisateurs du service de la Santé à Belgrade, c'est le fondateur de l'hôpital militaire. Il faisait aussi des recherches chimico-balnéologiques de nos eaux minérales. Le Dr. Carlo Beloni était le premier chef du Service de la Santé dans l'armée nommé en 1845, à la «garnison militaire», il est resté en Serbie plus de 32 ans jusqu'à sa retraite.

Le Dr. Jovan Stejić et Dr. Steva Milosavljević ont continué dans le domaine civil le travail de ces deux premiers médecins. Le Dr. Jovan Stejić a d'abord été le médecin personnel du Prince Miloš, et après le départ du Prince de la Serbie, il est nommé chef du Service de la Santé la section de la quarantaine et le service de la santé». En tant que premier médecin né en Serbie le Dr. Steva Milosavljević est nommé Directeur du Service de la Santé civile, dans le cadre du Ministère de l'intérieur vers 1860.

Durant ses années de service il a continué le travail sur l'amélioration du service de la santé en Serbie. En 1865 il a réussi à faire promulguer la Loi sur les *Hôpitaux et les pharmacies*.

Le Dr. Vladan Djordjević était un des éminents organisateurs du Service de la Santé au cours de la deuxième moitié du XXe siècle. Iniateur et fondateur de la «Croix Rouge Serbe», en 1876, il s'est distingué dans les guerres 1876—1876 comme organisateur du Service de la Santé à l'Etat-Major. Il a fait deux projets de Loi: en 1879 un projet de Loi sur les fonds de la Santé publique, et en 1881 un projet de Loi sur la protection de la Santé publique. La seconde Loi, surnommée populairement, «La loi de Vladan» eut 31 articles. Cette Loi prévoyait des bourses d'études ce qui a eu pour conséquence une augmentation considérable du nombre de médecins en Serbie. De nouveaux hôpitaux sont construits à Belgrade et en province. Parallèlement avec le progrès du service de la Santé civile se développe le Service de la Santé dans l'armée. En 1883, trois Lois sont promulguées: *La Loi sur l'organisation du Service de la Santé de l'armée*, *La Loi sur la formation militaire*, et la *Loi sur l'organisation de l'armée*.

Les éminents directeurs du Service de Santé ont été entre autres: Colonel, dr. breuses mesures d'amélioration du Service de la Santé. Il a écrit la publication *Service de santé de temps de guerre*. Pendant cinq ans il a été président de la Société Médicale Serbe.

Le Colonel Dr. Dimitrije Gerasimović, médecin de l'hôpital Militaire, depuis 1903 directeur du Service de la Santé au Ministère. Connu comme auteur de la *Médecine Légale* et comme traducteur du livre *Comment soigner un malade*.

Le Colonel Dr. Roman Sondermajer a organisé le premier service de chirurgie à l'hôpital Militaire, de 1906 à 1909 directeur du Service de Santé au Ministère; ensuite en 1915 chef du Service de Santé des troupes, en 1916—17 Directeur du Service de Santé à l'Etat-Major, puis Directeur de l'hôpital militaire à Belgrade, président du Comité de la Santé en 1920 à 1923. Il a traduit et

adapté, à nos besoins un livre autrichien *Service de Santé en temps de guerre*.

Le Colonel Dr. Lazar Genčić a été nommé Directeur du Service de la Santé du Ministère en 1909. Durant les guerres il a été Directeur du Service de la Santé à l'Etat-Major en 1916.

Le Général Dr. Sima Karanović, d'abord médecin de l'hôpital Militaire, en 1909 chef du Service de la Santé de la division danubienne à Belgrade. Depuis la fin de la guerre et jusqu'à sa mort, en 1928, il est Directeur du Service de la Santé au Ministère. Il a inauguré, auprès de l'hôpital Militaire une Ecole Militaire de Santé, pour la formation des infirmiers.

Le Général Dr. Mika Petrović s'est distingué comme chirurgien et professeur. Il a participé au Congrès International de Chirurgie à Bruxelles en 1909. Après la Ière guerre il a été Commandant de la IVe région d'armée à Zagreb et ensuite chef du II) Service chirurgical à l'hôpital militaire de Belgrade.

Le Général Dr. Ceda Djudjević, médecin à Belgrade, Požarevac et Skopje. A partir de 1909 il est chef du Service chirurgical de l'hôpital Militaire de Belgrade. En 1928 il est Directeur de l'hôpital de la IIIe armée à Skopje.

Le colonel Josif Holec, de nationalité tchèque, en 1861 il arrive en Serbie et travaille comme médecin à Paraćin et Kruševac. A partir de 1873 il est administrateur de l'hôpital Militaire à Belgrade. Il s'est distingué comme médecin militaire dans les guerres de 1876, 1877, 1878 de 1885—1886 au poste du Directeur de la Santé de la division danubienne.

Le Colonel Dr. Svetozar Arsenijević, depuis 1902, directeur du Service des maladies internes à l'hôpital Militaire à Belgrade. Dans la guerre 1914—1918 il occupait le poste du Directeur du Service de la Santé de la IIe armée.

Le Général Dr. Djoka Vladislavljević, tout d'abord médecin de garnison à l'hôpital militaire de Belgrade. Depuis 1909 chef du Service des maladies internes à l'hôpital Militaire de Belgrade. Durant les Guerres il occupe le poste de Directeur de la Santé à la Ière armée, et sur le front de Salonique il dirige le Service de la Santé de l'Etat-Major.

Le Dr. Kazimir Gronsjevski, né en Pologne en 1840, vient en Serbie en 1885, où il est nommé chef du Service des maladies internes à l'hôpital de Palilula. Il a fait des recherches scientifiques et a publié douze articles dans *Les archives Serbes de la médecine générale*, de 1879 à 1895.

Le Dr. Jovan Danić, né à Belgrade en 1854. Depuis 1881 médecin et ensuite Directeur de l'Hôpital des maladies mentales à Belgrade. Il a été rédacteur en chef de la revue *La Santé populaire* en 1881—1885, depuis 1895 jusqu'à sa mort, en 1924, il a été rédacteur en chef de la revue de l'Association des médecins de Serbie *Les Archives serbes*. Il a été conseiller communal de Belgrade et député à l'Assemblée Nationale.

Le Dr. Vojislav Subotić, fils du poète Jovan Subotić, né à Novi Sad en 1859, a été nommé inspecteur de la Santé et «primarius» de l'hôpital de Zemun et peu après son Directeur. En 1889 il vient à Belgrade au poste du chef du Service chirurgical de l'hôpital de Palilula. Il s'est distingué comme chirurgien de guerre en 1914, après sa conférence à Londres au Congrès international de la Chirurgie: *Les anéurismes traumatiques — les expériences de la guerre*. En 1907 il a organisé le Premier congrès des chirurgiens Serbes à Belgrade, et en 1911 la première réunion des médecins yougoslaves, consacrée à la médecine opérative, où 106 médecins de la Croatie, de Slavonie, de Bosnie et Herzégovine, de Bulgarie, de Hongrie, d'Autriche et de Turquie et 63 médecins de Serbie ont pris part. En 1915 il a fait une conférence à Londres: *L'épidémie de la typhoïde en Serbie 1914—15*. Il a été un des fondateurs de la Faculté de Médecine à Belgrade dont il a été professeur dès 1919.

Le Dr. Laza Lazarević médecin et écrivain est né à Sabac en 1851. Il a terminé la Faculté de Droit à Belgrade et la Faculté de Médecine à Berlin. En 1881 a été nommé chef du Service des maladies internes à l'Hôpital de Palilula. Il a fait des recherches scientifiques et il a traduit des traités scientifiques (par exemple l'oeuvre de Darwin *l'Histoire des animaux domestiques* ainsi que d'autres), il a publié les résultats de ses expériences de laboratoire sur les cochons d'Inde — les effets du mercure sur les tissus de l'organisme. C'est le premier de

nos médecin qui a obtenu les coupes pathologiques des bacilles de Koch.

Le Dr. Svetozar Anastasijević, également terminé d'abord la Faculté de Droit, et ensuite la Médecine à Berlin en 1879. Il a travaillé en province, et depuis 1890 il est nommé Directeur de l'Hôpital de Palilula. Il a travaillé sur l'organisation de l'école pour les infirmiers, et c'est lui qui a inauguré le premier pavillon de gynécologie et d'obstétrique.

Le Dr. Jevrem Žujović, né en 1860 à Belgrade, a terminé la Faculté de Médecine à Paris, il était spécialiste des maladies vénériennes et de dermatologie. A son retour de Paris il a organisé les premiers services venero-dermatologique à l'hôpital de Palilula.

Le Dr. Eduard Michel, Tchèque de nationalité, a terminé ses études à Vienne. Il est arrivé en Serbie où il a été nommé médecin au Service Chirurgical de l'hôpital de Palilula. Il a fait des études de spécialisation de l'anatomie pathologique et de la médecine légale à l'étranger, il a été le premier prosecteur. Il a publié les premiers *Règlements de l'obduction*.

Le Dr. Vojislav Subotić, a fini ses études à Vienne en 1894; il a spécialisé la psychiatrie à Paris. A été nommé médecin et Directeur de l'hôpital psychiatrique à Belgrade. Il a fait de la recherche scientifique.

Le Dr. Demosten Nikolajević, né en 1864 à Belgrade; a terminé la médecine à Vienne en 1892. Spécialiste des maladies internes et de pédiatrie, il a été nommé chef des médecins de la Commune de Belgrade en 1894. Depuis 1904 il est chef du Service des maladies internes à l'hôpital de Palilula.

Le Dr. Platon Papakostopoulos, né en 1864 à Belgrade, a terminé ses études à Vienne et à Gratz, sa spécialisation de pédiatrie. C'est grâce à ses efforts qu'a été construit le pavillon de pédiatrie en 1907 à Vračar. Il a publié huit articles scientifiques du domaine de la pédiatrie. Le Dr. Ljubomir Stojanović né en 1865 à Smederevo, a fait ses études de médecine à Paris, en se spécialisant en bactériologie à l'Institut Pasteur, et à Berlin en physiologie. En 1903 il est nommé au service des maladies internes de l'hôpital d'Etat à Belgrade, en 1910 il est nommé chef du Service de la tuberculose du même hôpital. Il a publié six ouvrages sur la physiologie.

Le Dr. Jovan Jovanović né en 1873 à Novi Sad, a fait ses études de médecine à Vienne, il a spécialisé la gynécologie et obstétrique. Il est arrivé en Serbie en 1896, où il est nommé chef du Service gynécologique de l'hôpital d'Etat de Palilula. En 1902, grâce à ses efforts le pavillon de gynécologie et d'obstétrique a été bâti à Vračar. En 1899 il a fondé la première Ecole pour les infirmiers et en 1911 le premier Dispensaire d'enfants à Belgrade.

Le professeur Dr. Djordje Nešić, né en 1873 à Šabac, mort en 1959 à Belgrade, a fait ses études de médecine à Moscou, qu'il a terminées en 1896. En même temps il a étudié la Physique ce qu'il lui a été très utile pour la construction de grands électro-aimants et leur application en des buts thérapeutiques. Il a spécialisé l'ophtalmologie à la clinique ophtalmologique de la Faculté de Moscou. Il a collaboré étroitement avec le célèbre ophtalmologue et académicien soviétique Filatov (60 ans de correspondance scientifique). Nešić est rentré dans le pays en 1898, où il fonda sous peu le Service d'ophtalmologie à l'hôpital Militaire. A cette époque il a écrit une étude *Les moyens d'examen de la vue chez les médecins* et un livre *Les textes et les tableaux pour l'examen de la vue*, dont on se sert encore aujourd'hui.

En 1901 il est nommé Chef du Service ophtalmologique de l'hôpital d'Etat à Palilula. En tant que médecin il prit part aux guerres 1912—1918. Après la retraite d'Albanie en arrivant au front de Salonique il organise le premier hôpital de campagne à Moglanica près du village Dragoman et il devient Directeur. Il a été cité à l'Ordre du jour par le Commandant de la II armée le voïvoda Stepa Stepanović. C'est dans cet hôpital qu'il s'est appliqué à guérir la cécité de nuit, dont la cause était, selon lui, une forme d'avitaminose. Cette étude a été publiée dans la revue scientifique *Annales d'Occulistique* en 1918 à Paris.

Après la libération du pays en 1918 il a continué son travail au poste du chef du Service de l'hôpital et en 1921 il est élu professeur d'ophtalmologie et a fondé la Clinique Ophtalmologique.

Le docteur Nešić est célèbre par son super-électroaimant construit d'après son pro-

jet à la Clinique Ophtalmologique dont le professeur anglais Mac Reed et le physicien français le professeur Emile Coton se sont exprimé très favorablement. Il a été parmi les premiers médecins dans le monde à appliquer la thérapeutique tissulaire en remplaçant les opérations par des injections.

Son oeuvre compte une suite d'articles et l'Académie Serbe des Sciences a publié sa monographie *Observations expérimentales et cliniques des stimulants biogènes*. Il a été le premier à obtenir le liquide placental servant à soigner les maladies des yeux, il a établi un plan pour la lutte contre le trachome dans les régions de Mačva, Podrinje et Srem du sud, et ses efforts ont été reconnus par l'Organisation Mondiale de la Santé de l'ONU, par le fait que deux de ses assistants sont nommés experts de cette organisation. En 1957 un *Hommage*, édition spéciale de *Acta Medica Jugoslavica* a été consacré à son travail. En 1947 il a été élu membre de l'Académie serbe des Sociétés d'Ophtalmologie serbe, tchèque, polonaises, il a également été membre des Sociétés d'Ophtalmologie serbe, tchèque, polonaise et bulgare.

Illustrations dans le texte :

- Fig. 1 — Le dr. Jovan Stejić
 Fig. 2 — Le dr. Steva Milosavljević
 Fig. 3 — Le dr. Vladan Djordjević
 Fig. 4 — Le dr. Mihailo Mika Marković
 Fig. 5 — Le dr. Dimitrije Gerasimović
 Fig. 6 — Le dr. Roman Sondermayer
 Fig. 7 — Le dr. Lazar Genčić, colonel et le lieutenant-colonel Djordje Vladislavljević
 Fig. 8 — Le Général dr. Sima Karanović
 Fig. 9 — Le dr. Casimir Gonsjorovski
 Fig. 10 — Le dr. Jovan Danić
 Fig. 11 — Le dr. Laza K. Lazarević
 Fig. 12 — Le dr. Jevrem Zujević
 Fig. 13 — Le dr. Edouard Michel
 Fig. 14 — Le dr. Demosthène Nikolajević
 Fig. 15 — Le dr. Vojislav Subotić
 Fig. 16 — Le dr. Platon Papakostopoulo
 Fig. 17 — Le dr. Ljubomir Stojanović
 Fig. 18 — Le dr. Jovan Jovanović, gynécologue-obstétricien
 Fig. 19 — Le dr. Djordje Nešić
 Fig. 20 — Le Directeur de l'Hôpital Militaire, colonel dr. Sondermayer, dernière lui le directeur-adjoint lt. colonel dr. Karanović, avec les médecins et les infirmières de la mission russe devant la Direction de l'Hôpital Militaire à Belgrade en 1914
 Fig. 21 — Electro-aimant du professeur dr. Djordje Nešić

